

KLARA I KLARISE

posebni prilog Svjetla riječi | srpanj/kolovoz 2011.

Siromaštvo i pokora kao egzistencija

Čitav svoj život Klara je insistirala na zajedničkom siromaštvu zajednice, na ne-posjedovanju, solidarnosti sa siromasima, na pokori i molitvi

● Piše: **Marinko PEJIĆ**

U jednoj, vrlo sretno sročenoj definiciji, za Klaru se kaže da je bila žena "tišine i sjećanja" (M. Bartoli). U prvom redu je to istinito zbog samog njezinog života. Klara je, naime, izabrala živjeti čitav svoj život u posvemašnjoj samostanskoj tišini. S druge strane, Klara je jedna od prvih srednjovjekovnih žena koja je probila zid šutnje: dok velika većina srednjovjekovnih žena ostaje u potpunoj anonimnosti povijesnih izvora, Klarin glas stigao je i do nas.

Tišina i sjećanje su i glavne karakteristike izvora koji se odnose na Klaru. Svjedočanstva s jedne strane govore, s druge uporno šute. Kada čitamo spise sv. Franje začuđuje potpuna šutnja o Klari. U Franjinim spisima, nema nikakva spomena o Klari, tako da bi se moglo legitimno posumnjati da je Klara ikada uopće "ušla" u Franjin život (J. Dalarun).

Tišina i sjećanje su na kraju i glavne odlike samostana sv. Damjana, mjesta gdje je Klara izabrala proživjeti više od četrdeset godina života, zajedno s desetak prijateljica. Radi se svakako o mjestu koje je obilježeno intenzivnom, monaškom šutnjom, ali i mjestu sjećanja, jer je Klara po godinama u kojima je nadživjela Franju, postala pažljiva čuvarica franjevačkog sjećanja.

KLARINO VELIKAŠKO PODRIJETLO. Klara Asiška je jedna od rijetkih srednjovjekovnih žena o kojoj imamo sačuvane određeni broj dokumenata koji, iako jednostavni i ne tako brojni, omogućuju nam ipak relativnu rekonstrukciju njezina životnog puta i njezine osobnosti.

To je u prvom redu *Životopis sv. Klare Asiške (Legenda Sanctae Clarae Asissiensis)* Tome Čelanskog, onog istog koji je i životopisac sv. Franje, te *Akti o postupku kanonizacije*, koji iako nisu u strogom smislu riječi biografija, zbog svoje originalnosti i svježine pripovijedanja, predstavljaju dragocjeno svjedočanstvo o Klarinom životu.

Klara se rodila 1194. u Asizu, u obitelji Faverone, od oca Offreducia i majke Hortolane. Obitelj je pripadala aristokratskom staležu koji je živio u gornjem dijelu Asiza, oko katedrale Sv. Rufina. Po svjedočanstvu kućnog slugu Ivana, Klarina obitelj je bila jedna od najuglednijih u gradu, pripadala je onima koji su se nazivali *majores* (veći), u odnosu na obični puk *minores* (manji).

Položaj Klarine obitelji bio je ipak razlog neugodnostima koje je kao dijete doživjela. Protiv ovih obitelji, krajem XIII. stoljeća, pokrenut je pravi građanski rat u Asizu, uslijed čega su *maiores* bili prisiljeni na izbjeglištvo u susjednu Peruđu. Odande se, uz vojnu pomoć, ponovno vraćaju u Asiz i zauzimaju centralne položaje u gradskoj administraciji.

Što je značilo za jednu mladu djevojku u XIII. st. živjeti u plemenitaskoj obitelji? Kako je živjela Klara u roditeljskoj kući?

Akti o kanonizaciji daju nam mnogo korisnih informacija o tome. Kada Ivan, sluga u Klarinoj kući, kaže da je ona pripadala jednom od najuglednijih *dvorova* u Asizu, onda dosta precizno opisuje konkretan način života aristokratskih obitelji, koji se polako formirao počevši od XI. st. i u XII st. je već živio u čitavoj Evropi. Način života koji se redovito naziva "dvorska kultura", karakteristična po svojim viteškim idealima. U dvorskoj kulturi XII. st. glavna tema je ljubav, "dvorska ljubav", koja postaje glavno "iznašašće srednjega vijeka" (R. Pernoud), gdje se konačno pojavljuje žena kao vrijednost, u dotadašnjem dominantno muškom društvu. Ljepota, ljubav-

nost i mudrost postaju neizostavne karakteristike koje treba imati jedna dvorska dama. I upravo te tri osobine svjedoci *Postupka* pripisuju Klari. Svi svjedoci se slažu u tome da je Klara u očevoj kući provodila pošten i svet život. Bila je ljubazna prema svima, promišljena i mudra, a jedan od svjedoka, ne slučajno muškarac, dodaje da je bila i lijepa.

Ovo spominjanje Klarine ljepote usko je povezano s njezinim odnosom prema braku. Jedan od svjedoka, plemić Ranieri, tvrdi, budući da je Klara bila lijepa izgleda, da joj je obitelj već rano nastojala naći muža. Rečeni svjedok poznao je Klaru od najranije mladosti, budući da je njegova supruga bila Klarina bliska rođaka. Ranieri tvrdi i kako se Klara uporno opirala sklapanju braka, premda je imala dosta dobrih ponuda.

Ovaj podatak mijenja pomalo stereotipnu sliku o lijepoj, mudroj i ljubaznoj plemkinji, kojoj je životni put već bio zacrtan samim njezinim položajem i porijeklom.

U većini kultura brak se uvijek ticao mladoženje i mladog oca, ili nekog drugog muškog člana obitelji. Samo u Rimu, u jednom određenom trenutku se uvodi i slobodni pristanak žene. U kršćanskom braku u XII. st., supružnici se stavljaju na istu razinu, barem u pravnom smislu. U germanskoj i u evropskoj aristokratskoj tradiciji nije bilo tako. Brak je bio prvenstveno veza dvije obitelji, u kojoj pristanak žene nije imao nikakvu ulogu.

Viteška kultura je pomalo popustila u ovoj stvari pod utjecajem Crkve, ali još nedovoljno. Djevojka kao Klara nije mogla apsolutno izabrati sebi budućeg muža, ali duga borba Crkve s plemstvom nešto je ipak postigla na ovom području: ako žena već nije mogla birati sebi muža, jedno je ipak mogla, mogla je odbiti onoga koga ne želi za muža. I upravo se to događa s Klarom. Preporučuju joj mnogo muževa, ali ona ih sve odbija. Svjedok ističe da je Klara tada imala oko 18 godina, što je bila već poodmakla dob za udaju, obično su se djevojke udavale u dobi između 14 i 18 godina. Ako Klara u 18. godini nije još nikom bila obećana, znači da je njezin otpor obiteljskim planovima za brak trajao već dugo.

Mlada ljubazna plemkinja želi početi očito dalje od onoga što je bio ideal dvorske kulture u kojoj je odrasla i koju je kao svoju prihvaćala.

OBRAĆENJE PONAJPRIJE OD STATUSA. Kršćanstvo je put susreta (M. M. Terzoni), štoviše, u bitnom je posredovano upravo susretom s drugim. Tako je Klara susrela Krista, jednostavno, po autentičnoj vjeri svoje majke. Njegovala je tu vjeru u roditeljskoj kući, produbljujvala je u molitvi, u odricanju od hrane koju je dijelila siromasima. U svemu ovome Klara je tražila Krista, snagom svoga karaktera, koji se očito nije zadovoljavao utabanim putovima.

U svojoj potrazi Klara susreće Franju, i s njime mlado bratstvo koje se tada formiralo oko jednog zajedničkog doživljavanja Boga koji se radi čovjeka rodio kao čovjek i oko oživotvorenja evanđelja, koje su doživjeli kao život.

Franjino bratstvo u početku su činili bogati mladići aristokratskog porijekla, koji su potpuno spontano odlučili raspodati sve i razdijeliti siromasima. Klara je vidjela mnoge bogate mladiće koji su postali zadnji u društvu, obrazovane ljude koji su se odrekli svoga položaja, i koji sada rade vlastitim rukama ili prose milostinju zajedno s drugim siromasima. Vidjela je nekadašnje vitezove kako se odnose bratski među sobom, iste one koje je vidjela kako se međusobno bore.

Klara je vidjela ljude koji žive jednostavno i siromašno, međusobno se prihvaćaju i pomažu. Vidjela je sretne ljude, čija radost nije dolazila od bogatstva, uživanja ili ljudskih priznanja. Klara je prepoznala u njima Nazočnost koja daje duboku radost, stalnu, ili još bolje, onu koja preobražava, koja od gorkog čini slatko. Susreće napokon lice Onoga kojeg je tako dugo tražila. I postupa u skladu s time.

U noći, na Cvjetnu nedjelju, 1212, Klara bježi od kuće i biva primljena u franjevačko *bratstvo*. I za nju, kao nekoć za Franju, u početku nije bio jasan put kojim je trebala ići. Nakon što je prihvaća u zajednicu, odrezavši joj kosu, Franjo odvodi Klaru u poznati ženski benediktinski samostan Sv. Pavla u Asizu. U tom samostanu Klara je prihvaćena kao sluškinja, budući da je bila već razdijelila svoja dobra, koja bi joj omogućila da bude punopravni član monaške zajednice. Da je Klara mogla postati benediktinska monahinja sa svim pravima, što je priličilo njezinom socijalnom statusu, možda se obitelj i ne bi protivila takvom njezinom izboru. U ovom slučaju otpor je uslijedio, obitelj je pokušala vratiti Klaru i silom, ali nisu uspjeli. Kada dolaze po nju ona otkriva glavu i pokazuje da je već prihvatila tonzuru (šišanje kose) kao znak njezinog posvećenja Bogu u pokorničkom životu, i što je stavlja izvan jurisdikcije obitelji. Od tog trenutka rođaci se više ne usuđuju prisiljavati je.

Odluka koju Klara donosi, po Franjinom savjetu, jest prije svega duhovna. Da se to događa upravo na Cvjetnicu ima naravno duboko teološko značenje. Od ovog trenutka Klara odlučuje nasljedovati siromašnog Krista na njegovom putu križa. Odricanje od svoje bogate odjeće i svoje raskošne kose, svlačeći tako sa sebe prošlost da nasljeduje "Krista koji je ostao gol na križu", ima isto tako snažno duhovno značenje. Ovaj radikalni duhovni izbor ima naravno u isto vrijeme i duboke posljedice na ljudskom, osobnom i socijalnom planu. Klara napušta roditeljsku kuću i s njom i planove koji je njezina obitelj imala s njome. Odriče se definitivno braka, ali naročito svoga socijalnoga statusa. Ona koja je bila plemkinja postaje sluškinja. Klarina promjena je prije svega promjena srca, ali i promjena socijalnog statusa.

Klara ne ostaje dugo u samostanu Sv. Pavla. Možda zbog želje za radikalnijim pokorničkim životom, a možda su je na to potakle i monahinje, bojeći se na neki način osvete moćne Klarine obitelji. Klara se premješta u Sv. Anđela u Ponzi, što se dugo smatralo još jednim benediktinskim samostanom,

Sveta Klara i njezine sestre, crkva sv. Damijana u Asizu

ali radilo se ustvari o boravištu pokornika, kojih je bilo mnogo, naročito uz bolnice i lazarete, gdje su u zajednici živjele pobožne žene (*mulieres religiosae*) i brinule se za bolesnike i siromašne. Situacija se dodatno pogoršava dolaskom Klarine sestre Katarine (koja će kasnije uzeti redovničko ime Janja). Iako se obitelj žestoko protivila, ni nju nisu uspjeli odgovoriti od nauma da se pridruži Klari.

Tek poslije sestrinog dolaska (koja isto tako prima tonsuru od Franje), Klara i Janja se smještaju u svoje definitivno boravište, u samostan Sv. Damjana. U svim dotadašnjim iskustvima Klara se doživljavala isključivo kao pokornica. Tek dolaskom u Sv. Damjan radi se o organiziranju jednog novog oblika redovničkog života.

Klari se ubrzo pridružuju druge djevojke, većinom iz aristokratskih obitelji, također Klarina majka i još jedna sestra. Nova zajednica nema još nikakvog pravila, ali živi intenzivnim pokorničkim životom, svakako, sa znanjem i odobrenjem asiškog biskupa, o kome crkva Sv. Damjana i ovisi.

POKORNIČKI ŽIVOT U SV. DAMJANU. Izraz kojim Klara opisuje svoj novi način života, jest isti onaj koji koristi i sv. Franjo u svojoj Oporuci: "činiti pokoru". Što je to konkretno značilo u XIII. st?

Pokora se shvaćala kao cjelokupni stav čovjeka prema životu i smrti, stav prema sebi samome i prema drugima, stav koji uključuje svijet, ljude, Boga, cjelokupnu stvarnost. Pokora u ovom smislu, za muškarce i žene XIII. st., nema samo religiozno značenje, nego poprima i kulturalno značenje u punom značenju izraza. Za Franju pokora je temeljna čovjekova dimenzija. Za njega je čovjek, "čovjek pokornik", tj. čovjek koji se prepoznaje u svom odnosu prema Bogu. Pokora je stanje čovjeka koji priznaje Boga, egzistencijalno stanje, jedino moguće stanje čovjeka pred Bogom.

Jedan od najstarijih izvora o franjevačkom pokretu je svakako čuveno pismo Jakova iz Vitrya, koji je neko vrijeme boravio na papinskom dvoru u Perudi, gdje je čekao biskupsko ređenje i poslanje na Istoku. Bio je čovjek koji je imao prilike upoznat i mnoge pokorničke zajednice, muške i ženske, među njima u Klarinu zajednicu i mlado franjevačko bratstvo. U svojim kronikama on ističe kako su u pokorničkim pokretima u Evropi toga vremena puno prostora zauzimale žene.

Život u Sv. Damjanu, po mnogim aspektima, nije se puno razlikovao u tome od drugih. Klara je prakticirala potpuni post tri dana u tjednu (ponedjeljak, srijeda i petak) a u druge dane se dosta skromno hranila.

Interesantno je primijetiti kako je pitanje strogosti života jedino područje oko kojega se Franjo i Klara nisu slagali (A. Benvenuti). Franjo, i sam pokornik, nije ipak odobravao tako ekstremne oblike strogosti, nego je smatrao da je sam život sa svojim mnogim ograničenjima i patnjama dovoljan da čovjeka drži u određenoj zdravoj trijeznosti, zato je zabranjivao braći uporabu sredstava za samokažnjavanje. U posljednjim godinama života, kada je već bila teško bolesna, Klara je pomalo ublažila dotadašnju pokorničku praksu, njezina najveća strogost nije bila više fizička patnja, nego strpljivo podnošenje svoga stanja, ali i poteškoća i kušnji ostalih sestara, s kojima je sve dijelila.

Iskustvo koje je ipak u najvećoj mjeri obilježilo Klarin život i što je utjecalo na čitavo Klarino sestrinstvo, jest svakako siromaštvo.

Zašto je siromaštvo bilo tako važno za Klaru?

To se ne može razumjeti dok se ne vidi tko su bili i kako su živjeli siromasi koji su boravili u talijanskim gradovima

početkom XIII. st. U vrijeme u kojem Klara živi dolazi do velike promjene u društvu. U visokom srednjem vijeku, u pretežno seoskom društvu, siromaštvo je bilo više osobni slučaj, ne toliko čest i radikaln. Kada se razvijaju gradovi, siromasi u njima postaju mnogobrojni i svima vidljivi. Siromaštvo postaje problem koji se više ne tiče samo pojedinca, nego i čitavoga društva, pa tako i Crkve (M. Mollat). Razni duhovni pokreti toga vremena koji su propovijedali povratak evanđeoskom životu, smatrali su siromaštvo središtem svoga propovijedanja. Ponekada je siromaštvo postajalo i glavni kriterij prosuđivanja autentičnosti čitave Crkve. Osobno siromaštvo monaha više nije dovoljno, u očima mase siromaha koji su boravili po gradovima doživljavane su mnogo vjerodostojnijim zajednice koje su prakticirale ne samo osobno siromaštvo, nego i zajedničko.

Bio je to sigurno glavni razlog zbog kojeg Franjo i njegova braća izabiru život u siromaštvu. Bio je to svakako jedan od aspekata mlade franjevačke zajednice koji se najviše dojmio Klare.

Franjo je sa svojom braćom živio u posvemašnjoj nesigurnosti i u stvarnom siromaštvu: spavali su u kolibama od slame, ili u boravištima gubavaca, dijeleći u svemu život

Klarine ruže

KADA JE FRANJI BILO OKO 28, A KLARI OKO 16 GODINA, ovo se dvoje sprijateljilo. Više od privlačnosti koju su osjećali jedno za drugo, privlačio ih onaj Treći. U Njemu je temelj njihove srodnosti.

Klarina obitelj Farano, svojedobno izgnana iz Asiza, vraća se u grad kad joj bilo deset godina. Djevojčica je izdaleka pratila Franju kako od slavljena trgovačkog sina postaje prezrena i izrugivana luda. Lud od one ludosti koja i nju sve žešće zahvaća. Sve dok nije odlučila predati joj se kao i on. Franjo joj svojim rukama reže dugu, valovitu kosu boje meda. Siječe ju u znak Klarine podložnosti novom poretku stvarnosti. Stvarnosti drukčije, nove, u kakvoj je cio svoj novi život živjela u samostanu uz crkvicu Sv. Damjana. Izvana mnogo ogoljenije, siromašnije, u službi siromaštva, iznutra mnogo bogatije Bogom, odjevene samo u Njega. Klara ne upada u povijest i njezinu neizbježnost, ni u gorčinu zbog svega izgubljenog. Ona nevolji pristupa s potonje strane nježno ju grleći. Franjo nevolji pristupa iz njezina središta, tupeći joj žalac. Klara i Franjo nalaze se u zagrljaju istom ljubavlju ljubeći samu Ljubav. Opijeni istim pićem, hranjeni istom hranom.

Prostor Franjine i njezine ljubavi molitva je. Ali i razgovor za kojim je Klara neprestance čeznula. Razgovor koji je Franjo rijetko dopuštao iz straha od žene. Straha zbog kojeg je izradio snježne skulpture svoje moguće obitelji i zbog koje se valjao po ružinu trnju (ponekad se *eros* dovodi u sklad s *logosom* samo kroz askezu). Razgovor koji je nastojao voditi u po bijela dana, pred svjedocima. Iz uvidavnosti prema slabosti tuđih pogleda, pogleda ljudi koji ne bi razumjeli ili bi krivo što protumačili.

Klara je imala više vjere od njega. Jednom, kada Franjo nije mogao do nje jer ih je razdvajala duboka i brza rijeka, Klara je bacila svoj plašt na valove i skočila k njemu na drugu obalu. Drugi put, kada su dijelili skroman obrok u Porcijunkuli, tolika je svjetlost zračila oko njih da su se seljani

sjatili ugasiti vatru koja je, kako im se činilo, zapalila šumu. Pristupivši, vidjeli su samo dvoje ljudi koji blaguju u tišini. I njihova lica.

Jednom je tražio da se rastanu i prije nego što je bila spremna za to, pa ga upita:

- Oče, kada ćemo se opet vidjeti?

- Kada procvjetaju ruže – odgovori Franjo, a bila je duboka jesen.

Iz njezine tuge, iz njezine čežnje odjednom procvjeta obližnji grm i osu se ružama. Ubrala je kiticu i položila ih u Franjine ruke.

Ona ga tješi, svjetuje i potiče da izlazi iz osame nastanjene Bogom i bude za ljude gladne Boga. Ona, Klara-Jasna, jasno gleda. Ona mu krpa iznošen habit, šiva papuče za izranjene noge. Njeguje ga kada se spustio s La Verne u svoju smrt. U svoj san jedinstva s Bogom. Na koje je i ona strpljivo i mudro čekala još niz godina. Kao u neiscrpnom sada.

Klara i Franjo nadopunjuju se kao boje u duginim šarama penjući se i spuštajući s jednog na drugi kraj njezina luka. Bez njih dvoje vrijeme bi bilo samo vrijeme, i ništa više. Kako neobično da je Crkva dopustila da usnu u njezinu kralu, a nije ih, sanjare, istjerala iz povijesti! Možda zbog ruža.

Jadranka BRNČIĆ

rubnih u društvu. Klara i njezina zajednica nisu mogle provoditi takav život, budući da za žene nije bilo zamislivo da žive putujućim načinom života. Klara je živjela u Sv. Damjanu, koji se sastojao od jedne crkvice i skromne spavaonice iznad te crkvice. Kasnije je dograđena i mala blagovaonica. Za Klaru je bilo važno da samostan Sv. Damjana ostane u granicama siromašnog boravišta, i da se ne pretvori u još jedan bogati samostan. Ono što je bilo u potpunosti drugačije u odnosu na druge samostane toga vremena jest svakako neposjedovanje bilo kakvih dobara. Čitav svoj život Klara je insistirala na zajedničkom siromaštvu zajednice, na ne-posjedovanju zemlje ili drugih dobara. Klara i njezine sestre živjele su od milostinje i darova koje su za to zaduženi fratri za njih skupljali.

Za svoje viđenje redovničkog života Klara se čitav život morala boriti s institucijama Crkve koja je teško prihvaćala novi i radikalni način života koji se provodio u Sv. Damjanu.

Klara je jedina žena u to vrijeme koja je napisala vlastito *Pravilo* za sebe i svoje sestre, ali je njezina borba trajala doslovce do smrti. Pravilo joj je bilo potvrđeno na bolesničkoj postelji, točno dva dana prije smrti.

“ASIMETRIČNA SIMETRIČNOST”: FRANJO I KLARA. Kakvi su bili stvarni odnosi Franje i Klare? Ima ih koji smatraju i pišu kako je Franjo u susretu s Klarom prihvatio “ženski dio sebe”, svoju nježnost, a Klara svoj muški dio u odnosu s Franjom, svoju snagu. Franjo se više nije bojao biti nježan, zato je postao jak. Tako je Klara u svom odnosu s Franjom postala snažna i odlučna (J. F. Godet).

Ovakve konstatacije zvuče privlačno, ali imaju li one kakvu utemeljenost u izvorima? Kakvo je bilo značenje Klare u Franjinom životu i kakvo Franjino u Klarinom?

U svom *Nepotvrđenom pravilu*, Franjo izričito zabranjuje braći posjećivanje ženskih samostana i primanje žena “u poslušnost”. On sam se vrlo rijetko susretao s Klarom i njezinim sestrama. Stvari izgledaju malo drugačije ukoliko se gledaju iz Klarine perspektive. U svom *Pravilu* ona obećava poslušnost papi i njegovim nasljednicima, ali i sv. Franji.

Tko god je stekao i najmanju familijarnost sa spisima sv. Franje i sv. Klare, ne može ne primijetiti ono što neki nazivaju “asimetrična simetričnost” (M. Bartoli) u odnosu Franje i Klare. U Klarinim spisima Franjo je spomenut 32 puta, u Franjinim spisima, onako kako su do nas došli, Klara nije nijednom spomenuta. Radi se jednostavno o konstataciji, ne nužno o nekom zaključku. Franjo očito za Klaru predstavlja temeljni dio njezinog vlastitog duhovnog iskustva. Klara, za Franju, sudeći po izvorima, očito ne zauzima isto mjesto. Bilo bi, dakle, neutemeljeno govoriti o nekakvom međusobnom nadopunjavanju, ili o “mističnom paru”, kako se to ponekad zna čuti.

Teško je ustvrditi kakvu je ulogu Klara uistinu imala u Franjinom životu, jer o tome sam Franjo ne govori. Što je Klara značila za franjevački način života, naročito u onih 27 godina, koliko je nadživjela Franju, postoji, naprotiv, mnoštvo svjedočanstava. U tom teškom i presudom periodu za evoluciju franjevačkog pokreta, Klara je bila “živa memorija” franjevačkih vrednota.

“Asimetrična simetrija” između Klare i Franje poprima tako i jedan novi aspekt: *memorija*. Oduvijek se mislilo da je moguće razumjeti Klaru samo u svjetlu sv. Franje, no, čitajući pažljivo izvore, mora se zaključiti na neki način i suprotno.

Biti klarisa danas

U skrovitom srcu svijeta, na putu prema nutrini, u šutnji, u molitvenoj blizini s Bogom, u poslu, u hodočasničkoj čežnji za ljubavlju i puninom

● Piše: s. M. Ivana DOLINAR

Živimo u svijetu mnogih suprotnosti. Mnogi ljudi uključeni su u globalni komunikacijski sustav, a ipak se sve više osjećaju otuđeni, osamljeni i čeznu za istinskim susretom. Postalo je moguće i lako uspostaviti vezu s ljudima iz najudaljenijih meridijana i paralela a postalo je sve teže premostiti put između dva srca ili doprijeti do vlastitih dubina koje su mjesto istinskog susreta sa samim sobom, s drugim ljudima i s Bogom.

Čovjek je biće čežnje. Stvoren na sliku Božju, u sebi nosi duboku čežnju, neispunjenu čežnju, beskraj..., čežnju za ljubavlju, mirom, slobodom, ljepotom, čežnju za priopćavanjem, dijeljenjem, zajedništvom, cjelovitošću.

Biti klarisa danas znači svjedočiti svojim skrovitim životom, govoriti svojom šutnjom, izazivati nemir, buditi pitanja u muškarcima i ženama, tražiteljima istine, smisla ili onima koji su se već pomalo umorili u svome životu. Primjer drugačijega života potiče u njima razmišljanje, budi novu nadu, hrabri ih i potiče na promjene. U današnje vrijeme kada je važno imati, kada se mnogo toga procjenjuje novcem, kada je čovjek u neprestanoj žurbi, trci, borbi za uspjehom, prestižom, u strahu da ga ne pregazi vrijeme – kojega nikada dovoljno, kada se u svemu gleda korisnost, dobit, kada se istinske vrijednosti olako odbacuju i gube cijenu kada se živi za ovdje i sada, tada zajednice klauzurno-kontemplativnog načina života, poput klarisa, već samim svojim postojanjem, svojom prisutnošću svjedoče o onostranom, vječnom, o Bogu koji je ljubav, o milosrdnom Ocu i njegovoj bezgraničnoj i neuvjetovanoj ljubavi, te mogu pomoći današnjem čovjeku da izađe na nove putove. Na put prema nutrini, šutnji, osluškivanju, slobodi srca i probuditi ga za istinu Boga i našeg dubokog ja, da uzmogne, oslobađajući se površnosti i oduševljavajući se za istinske vrednote, iskusiti duboku radost i mir srca.

Ulazeći u nove prostore duha čovjek može iskusiti da je bezuvjetno voljen i prihvaćen i da može odmarati u sigurnosti Božje prisutnosti i primjećivati tragove Božje dobrote i ljepote svuda oko sebe. Čovjek može prepoznati da mu je zapravo sve ono istinski vrijedno u životu, pa i sam život, darovano te da je i on sam pozvan biti dar drugima.

Danas je moguće razumjeti neke aspekte života i duhovnosti sv. Franje samo u svjetlu svjedočanstva sv. Klare.

KLARINA SMRT. Klara umire 11. kolovoza u samostanu Sv. Damjana, gdje je provela više od četrdeset godina života, okružena svojim sestrama i dvojicom od prve Franjine braće: Leonom i Anđelom. Njezinom smrću se završava jedno razdoblje franjevačke povijesti, s njom nestaje i važno uporište prvotnog franjevačkog ideala, uloga koju su joj priznavali i najviši crkveni dostojanstvenici. Brat Leon joj ostavlja na čuvanje Franjin brežvar, a po kazivanju Ubentina Kazalskog i neke svitke koji su sadržavali *sjećanja* prvih Franjinih drugova.

Da se Klara često sama morala boriti za način života koji joj je Franjo ostavio, pokazuju i događaji vezani uz njezinu smrt. Osim sestara, uz nju su bili još samo neki Franjini drugovi, ne i službeni predstavnici Franjevačkog reda.

Klarina smrt pokreće i velike promjene u njezinoj zajednici. Da bi dostojno počastila njezinu uspomenu, Crkva odlučuje sagraditi baziliku i novi samostan unutar zidina Asiza. U tu svrhu sestre počinju primati i darove u novcu, suprotno preciznim uputama i željama osnivateljice. Napuštaju samostan Sv. Damjana i preseljavaju se u novosagrađeni samostan u gradu. Ono što najviše začuđuje, jest ipak napuštanje opsluživanja *Pravila* što ga je Klara napisala, i čiju je potvrdu dobila tek dva dana prije smrti, da bi prihvatile *Pravilo* pape Urbana IV, koji 1263. dopušta zajedničku imovinu, i tako dokida ideal radikalnog siromaštva za koji se Klara tako uporno borila.

Biti klarisa znači izići iz svijeta, odvojiti se od svijeta, a istovremeno ljubiti svijet i biti za svijet. Biti klarisa danas znači suosjećati s današnjim čovjekom, biti mu dostupna, radovati se zajedno s njime, supatiti s njime, znači slušati ga, čuti, razumjeti ljudsku radost i bol, te svojom prisutnošću i zauzetošću pokazati čovjeku da nije sam, primiti ga u svoje srce i ponijeti ga sa svim što jest Bogu, probuditi u njemu povjerenje i ukazati mu na smisao svega što u životu prolazi. Ljubavlju i pažnjom u međuljudskim odnosima svjedočimo o Bogu i činimo ga ljudima vidljivim, privlačnim. Svjedočimo Boga koji je ljubav, kojemu se smijemo i možemo predati i prepustiti i koji sve preobražava.

Mislim da se život klarise danas u bitnome ne razlikuje od života sestara u vrijeme sv. Klare, te smo pozvane da poput sv. Klare – odvažne i slobodne žene, zaljubljene u Krista, koja je povjerovala Ljubavi i hrabro joj odgovorila, te je svojim radikalnim životom molitve i žrtve, životom ispunjenim ljubavlju i zajedništvo sa svojim sestrama, obasjala svijet i Crkvu i bila predvodnica na putu mnogim ženama koje su je tijekom osam stoljeća slijedile i u svome vremenu bile znak Božje prisutnosti i ljubavi za ovaj svijet – i mi nastojimo prepoznati znakove vremena i odgovoriti na njih svojim nesebičnim predanjem Bogu i vjernim služenjem braći i sestrama.

Bog ljubi ovaj svijet i posvuda je razasuo znakove svoje ljubavi. Budimo i mi suputnici jedni drugima, budimo zeleno svijetlo onima koji sigurno hode k cilju, a putokaz onima koji traže ili lutaju na svome putu.

Naš život naoko beskoristan, olako rasipan i velikodušno razdan govori da smo ovdje samo hodočasnici i da nemamo trajnoga grada, da naš život ne završava ovdje nego da smjera onamo gdje su vječne radosti.

Svoja kratka razmišljanja o tome što znači biti klarisa danas izrekle su i sestre s kojima živim u samostanu.

“Klarise su učenice Gospodnje koje sjede do Učiteljevih nogu, slušaju ga i primaju radost života. Odatle možemo uvjerljivo prenositi nadu, radost i utjehu kojom nas same tješi Učitelj. Dragocjene su danas osobe koje se izoliraju iz buke svijeta i ubrzanog tempa života, da budu na raspolaganju čovjeku” (s. M. Hedviga).

“Biti klarisa u današnjem svijetu za mene znači biti primjer kako se može slijediti Isusa i tražiti Boga u ovom našem životu punom briga, uznemirenosti i nedostatka vremena. Klarisa je službenica Isusa a tako je i službenica svakom čovjeku u potrebi, no ništa ne može postići bez molitve koja nas jača i daje nam snagu. Kao klarisa svjesna sam da sve Gospodin radi sa mnom i da on sve vodi. Biti u Kristu i s Kristom najveće je dobro na ovome svijetu što jedan smrtni čovjek može dobiti” (s. M. Marijana).

“Biti klarisa u današnjem svijetu za mene znači svjedočiti svim ljudima da se može živjeti na drugačiji način, da se može biti kršćanin i ići protiv struje” (s. M. Mihaela).

“Kad smo pred Gospodinom u tišini, osjećamo mir i ljubav prema svima. Tada se ne srdimo zbog grijeha drugih i ne brinemo se tjeskobno zbog svojih grijeha jer osjećamo da nas Gospodin ljubi bez obzira na sve. Biti sestra klarisa, i to autentična, znači da taj osjećaj bivanja pred licem Božjim unosimo u svaki naš čin, da to postane kao disanje i kucanje srca, da je svaki trenutak našeg postojanja poklonstveni čin Svemogućemu. Biti sestra sv. Klare znači biti prijateljica svim ljudima, svim stvorenjima i svim stvorovima. Iako vidim da sam još daleko od svega toga i da me čeka još dugi put, ipak sam uvjeren da je sve to toliko veliko da se i na samo stremljenje k tome idealu isplati utrošiti život” (Ida).

“Biti sestra klarisa znači napajati se s izvora dubina najdublje ljubavi i širina najšireg milosrđa. Biti sestra klarisa znači živjeti u mjestu gdje nema prostora između mene i Gospodina, u mjestu gdje Bog i čovjek postaju jedno. Biti sestra klarisa znači biti slobodna, znači letjeti visoko u visine s kojih se mogu vidjeti prostranstva, svijet u svojoj širini. S te visine sve izgleda maleno i sitno, osim onoga za čime se čezne” (Marina P.).

“Za mene biti klarisa danas znači povući se iz buke svijeta i bliže prionuti uz Gospodina, ali glavni razlog tomu je da tom istom svijetu pomognem upravo kao posrednik za njegovo spasenje. Što se tiče siromaštva, mnogi misle da je specifičnost našeg života biti siromašan u materijalnom pogledu, ali franjevačko, klarijansko siromaštvo ide puno šire i prelazi daleke i nevidljive horizonte ograničenja i zakona. To je u prvom redu srce slobodno od svega, kako bi Bog imao središnje mjesto u mome životu. To je poziv da stvarnost proživljavam mnogo svjesnije, dublje i iskrenije. Za mene biti klarisa danas znači odazvati se i reći DA, ali ga i svakoga trenutka ponovno potvrđivati nevidljivo prisutnoj sili Ljubavi koja poziva da je slijedim. Cilj toga je uskrs, spasenje mnogih i po cijenu vlastite krvi, vlastitog života i sve to samo iz ljubavi prema Ljubavi koja nije ljubljena, jer inače ne bi imalo smisla” (Marina B.).

Aktualnost Klare Asiške

Tijekom povijesti, kako u Redu manje braće, tako i među klarisama, gasili su se i podizali novi samostani, nicali su obnove koje su nastojale povratiti Red početnoj zamisli njihove Utemeljiteljice

● Piše: s. M. Tarzicija ČIČMAK

Povijest Reda sv. Klare veoma je složena. Premda su njegovi počeci vezani uz osobu sv. Klare Asiške i njezin poziv da živi po primjeru sv. Franje i njegove prve braće, na konačno ustrojstvo Reda utjecalo je više osoba i više čimbenika.

Poznatim događajem u noći Cvjetnice 1212, sv. Klara je stupila u "Red pokorniká", kojemu su tada pripadali Franjo i njegovi drugovi. Nakon kratkoga iskustva u tradicionalnome benediktinskom monaštvu u Samostanu sv. Pavla delle Abbadesse te iskustva u ženskome pokorničkom načinu života u Samostanu svetoga Anđela u Panzu, Klara se s nekoliko prvih sestara nastanjuje u samostanu Svetoga Damjana, izvan gradskih zidina. Izborom eremitskoga načina života Klara i sestre približile su se Franji i braći koji su izabirali mjesta na rubu društva, s jedne strane leprozarije, a s druge strane samotija, kao ona u kojima mogu živjeti Evanđelje *sine glossa*. Jer Evanđelje je Radosna vijest naviještena isključenima, siromašnima i potlačenima.

Kako bi ostale na toj crti, Klara i njezine sestre odbile su da njihov samostan, kao i svaka pojedina sestra, ima posjede i vlasništva, što je uvelike zabrinjavalo crkvene vlasti, jer se ipak radilo o ženama koje se teško mogu uzdržavati bez sigurnih prihoda s posjeda. Sestre su se uzdržavale od rada i milostinje. Život u Svetome Damjanu bio je uređen prema poukama i primjeru sv. Franje, koji je sestrama napisao malu *forma vitae (oblik života)*, prema kojoj je njihov život opisan kao marijanski, trojstveni i evanđeoski.

Tijekom 13. st. u Europi, a posebice u Italiji, nastajale su ženske redovničke zajednice usko vezane uz gradove koji su u ono vrijeme poprimali novu fizionomiju i novi društveni sastav. Javlja se novi stalež – građanski. Usporedo s njime, napuštanjem sela u potrazi za boljim načinom života, javlja se još jedan stalež, uvijek "nepoželjan" – gradska sirotinja. Crkva, još uvijek čvrsto u društveno-gospodarskim okvirima feudalnoga sustava, nije nalazila puta do ovih "malih"

ljudi. Pored novih muških prosjačkih ili pokorničkih pokreta i redova, ove novonastale ženske zajednice odigrale su veliku ulogu u približavanju Evanđelja običnome puku. One su, naime, živjele neposredno pored gradova, ili na rubu gradova, čak i u središtu. Kako bi osigurale odvojenost "od svijeta", radi samoće i kontemplacije, ove redovnice uspostavile su strogu klauzuru (zidovi i rešetke); stoga ih je narod nazvao "rekluze" ili "zatvorene redovnice". Takva prisutnost u gradu (gradski eremitizam) omogućila im je da žive potpuno siromaštvo: bez ikakve potrebe za velikim posjedima; dostajao im je ručni rad unutar samostana te prošnja milostinje.

Ove nove ženske redovničke zajednice obratile su se za pomoć kardinalu Hugolinu, papinom namjesniku u Toskani, da ih uzme pod svoju zaštitu i dadne im na raspolaganje svećenike. Isti kardinal napisao je spomenutim zajednicama *Konstitucije* (1219), a kasnije i *Pravilo* koje je sam napisao (1245) i tako ih smjestio u okvire tradicionalnoga monaštva. Time su udareni temelji fizionomiji i prostornoj rasprostranjenosti Reda sv. Klare koji je već sredinom 13. st. imao brojne samostane. Sv. Klara nastojala je sačuvati franjevačku izvornost svoje zajednice (tj. posvemašnje siromaštvo i povezanost s Redom manje braće) te je, nakon dugih godina borbe za očuvanje ideala, napisala vlastito *Pravilo* (1253), prije svega za svoj samostan. Ona je tome Redu dala dušu.

Kako su nakon Klarine smrti (1253) neki samostani opsluživali njezino *Pravilo*, a neki različite *Konstitucije* i običaje, godine 1263. papa Urban IV. ujedinio je sve samostane – koje je osnovao kard. Hugolin i one koje su nastale iz Franjina i Klarina nadahnuća – u jedan red: Red sv. Klare i dao im *Pravilo* koje je sam sastavio. Kako su neki samostani i dalje opsluživali Klarino *Pravilo*, Red je bio podijeljen u dvije skupine. Tijekom povijesti, kako u Redu manje braće, tako i među klarisama, nicali su obnove koje su nastojale povratiti Red početnoj zamisli njihove Utemeljiteljice.

U 15. st., u Francuskoj, sv. Koleta Korbijska (1381-1447) osnovala je niz samostana u kojima je uspostavila prvobitni oblik siromaštva Reda i postrožila održavanje klauzure. Tako su nastale klarise-koletinke, koje su i danas najzastupljenije u Francuskoj, Sjevernoj Americi i nekim afričkim zemljama. U 16. st., u Italiji, Marija Lorenza Longo osniva u Napulju samostan pod izvornim Pravilom sv. Klare, pod duhovnim vodstvom braće kapucina. To su klarise-kapucinke, danas najbrojnije u Meksiku, Italiji, Španjolskoj, Njemačkoj i nekim misijskim zemljama.

Koncem 18. st. u mnogim europskim zemljama ukinut je velik broj samostana klarisa. Sredinom 19. st. niču mnoge ženske kongregacije u franjevačkome duhu. Tako je u Francuskoj Marija Klara Bouillevaux ustanovila kongregaciju kontemplativnih redovnica kojoj je svrha trajno klanjanje Presvetom Oltarskom Sakramentu. Kasnije su se raširile po Europi, Americi i Aziji. Početkom 20. st. preuzele su Pravilo Urbana IV. i nazvale se Klarice od vječnoga klanjanja.

Društvene promjene unosile su promjene i u unutarnji život klarisa, u njihovu duhovnost. Tako su od one prve polne male evanđeoske jezgre iz 13. st. klarise postale velike mistikinja i učiteljice duhovnoga života u 15, 16. i 17. st., da bi u 19. i početkom 20. st. njihova duhovnost bila obilježena duhom zadovoljštine, pokore i izvanjskih pokorničkih čina, kao odgovor na bezboštvo njihova doba.

Klarise nisu nikada zapravo imale veliku ulogu u društvenome životu, jer su njihovi samostani, pa i oni koje su osnivali velikaši i kneževi, uvijek bili skromniji u odnosu na ostale stare monaške redove. Ipak su se mnoge klarise i čitave zajednice uspjele uzdići na visoku razinu kulture i svetosti, ostavivši za sobom djela ljudske, umjetničke i duhovne vrijednosti. Tako su bile sposobne čitati znakove svojega vremena, tražiti i pružiti odgovore na njegove izazove. Pred naletom Reformacije pokazale su svoju ljudsku i redovničku zrelost, profinjenost i dostojanstvo. Pred naletom revolucija, počevši od Francuske,

pokazale su se međusobno složnima, hrabrima, sposobnima za ono najveće siromaštvo koje uključuje progonstvo. Dok su ih "svjetovne" vlade progonile i ukidale njihove samostane kao društvu beskorisne i pogubne, one su odlazile u misije, "osvajale" nove kontinente, preuzimale nove običaje, uključivale se u nove kulture, učile nove jezike.

Drugim vatikanskim saborom započeo je val duhovne obnove Reda sv. Klare, zahvaljujući brznoj dostupnosti koncilskih tekstova nad kojima se moglo promišljati, moliti i živjeti. Katoličke novine i audiovizualna sredstva uvelike su omogućila informiranje sestara. S koncilom su nastale ozbiljne krize savjesti, koje možda još uvijek nisu sve nadiđene. Zahvaljujući svojoj tradicionalnoj crkvenoj otvorenosti, Red sv. Klare nije doživio lomove poput nekih redovničkih obitelji. Čitav Red i svi samostani dopustili su da se selektira i dobro ispita sve ono što se stoljećima nakupilo i što je u nekim slučajevima trebalo i evangelizirati. Po prvi puta su se klarise nakon 1253, kada je sv. Klara u suradnji sa svojim sestrama napisala svoje Pravilo, mogle izjasniti o sebi i sudjelovati u izradi vlastitih Generalnih konstitucija. Otada se Red sv. Klare ponovno naziva svojim izvornim imenom: *Red siromašnih sestara*.

Premda se mnogi samostani u Europi gase, u njoj ima oko 600 samostana. Danas su sve brojnija zvanja klarisa u nekadašnjim misijskim zemljama koje su sposobne i same osnivati nove samostane. Klarise se sve više otvaraju prema Japanu, Africi i Oceaniji. U Latinskoj Americi i Aziji velik je broj urođeničkih zvanja. Neke zemlje poput Meksika, Španjolske i Italije broje na stotine samostana klarisa raznih denominacija.

Premda su samostani prema monaškoj tradiciji samostalni, u novije vrijeme udružuju se u federacije i konfederacije, što olakšava njihove napore oko formacije mladih sestara, trajne duhovne obnove Reda i bolje uključenje u izazove s kojima se susreće Crkva i redovništvo. Međusobno su povezani raznim glasilima i sve više novim komunikacijskim sredstvima. Međusobno izmjenjuju iskustva, nastoje upoznati svoje različitosti, kako bi svaka klarisa i svaki samostan živio i djelovao istovremeno "localiter" i "globaliter", svojstveno franjevačkoj obitelji. Danas klarise sačinjavaju najbrojniji kontemplativni ženski Red: oko 20.000 sestara razdijeljenih u gotovo 1.000 samostana po cijelome svijetu.

Na čelu svakoga samostana stoji opatica sa svojim diskretama (savjetnicama). Generalni ministar Reda manje braće vrši ulogu duhovnoga voditelja i njegova je dužnost bratski pohađati samostane i federacije klarisa u svrhu poticanja i učvršćivanja u vjernosti njihovu pozivu. U Generalnoj kuriji OFM osnovan je i poseban ured, *Officium Pro Monialibus*, koji je na raspolaganju klarisama i drugim klauzurnim franjevkama.

Red sv. Klare ima devet kanoniziranih svetica, oko četrdeset blaženica i tridesetak časnih službenica. Svete su: sv. Klara Asiška (13. st.), utemeljiteljica Reda, zaštitnica televizije; sv. Janja Asiška (13. st.), Klarina rođena sestra; sv. Janja Praška (13. st.), kći češkoga kralja Otokara II. i Klarina daleka prijateljica kojoj je ova uputila četiri pisma; sv. Koleta Korbijska (15. st.), obnoviteljica Reda u Francuskoj, prijateljica sv. Ivane Orleanske, zaštitnica žena u porodu; sv. Katarina Bolonjska (15. st.); sv. Veronika Julijani (17. st.), velika mistikinja, kandidatkinja za naslov crkvene učiteljice, zaštitnica fotografa; sv. Eustohija Calafato (15. st.), obnoviteljica Reda, zaštitnica protiv potresa; sv. Kunigunda (13. st.), poljska kraljica, kći Bele IV. i sv. Camilla Battista Varani

(15/16. st.), kneginja koju je 17. 10. 2010. svetom proglasio sadašnji papa Benedikt XVI.

KLARISE NA NAŠEM TLU. Na našem tlu bilo je više samostana klarisa. Svi su, osim splitskoga, bili dokinuti bilo za vrijeme francuske vladavine bilo odredbom cara Josipa II.

Smatra se da su klarise došle u hrvatske krajeve morskim putem slijedeći svoju duhovnu braću franjeve, što je ujedno i razlog da je većina samostana bila smještena uz obalu. Prema predaji, prvi samostan klarisa utemeljen je u Zadru. Iz životopisa sv. Franje, što ga je napisao fra Toma Čelanski, poznato je da su Franju, prigodom putovanja na Istok, protivni vjetrovi bacili na našu obalu. Predaja spominje grad Zadar u kojemu je sv. Franjo posjetio samostan benediktinki sv. Nikole. Tom prigodom čudesno je ozdravio opaticu, zbog čega su redovnice napustile Pravilo sv. Benedikta i prigrilile Klarino Pravilo. Samostan sv. Nikole u Zadru održao se sve do 1798. g., kada su ga austrijske vlasti zatvorile.

Druga dva samostana vezana su uz grad Dubrovnik, odnosno Dubrovačku Republiku; jedan iz 13. a drugi iz 15. st. Ovaj drugi, samostan sv. Klare, imao je sirotište za napuštenu djecu. Ovo sirotište bilo je jedno od prvih takvih ustanova u svijetu. Samostan se održao sve do 1806, kada ga je ukinuo Napoleon.

U Skradinu je postojao samostan sv. Elizabete, koji je god. 1290. utemeljila kneginja Stanislava Šubić, kći kneza Stjepana Bribirskog. Samostan se održao stotinu godina.

Klarise dolaze u Zagreb, u Gornji grad, 1646. iz Požuna. Sestre su se bavile odgojem djevojaka. U samostan su pretežito pristupale kćeri hrvatskih velikaša od Zrinskih, Draškovića, Patačića, Keglevića do Oršića i drugih. Ukinuo ga je car Josip II. 1782. Danas je u zgradi nekadašnjega samostana smješten Muzej grada Zagreba koji u stalnom postavu pod brojem 22 ima temu: Redovnice svete Klare.

Osim ovih gore navedenih samostana klarisa, o kojima postoje pouzdani podaci, postoje predaje o još nekim samostanima: u Kninu, Našicama, Velikoj kraj Požege, Voćinu,

Oko 1308. klarise dolaze u Split. Za razliku od ostalih samostana u Hrvatskoj, ovaj je bio otvoren za pučanke, plemkinje se nisu primale. Uz burnu povijest ovaj se samostan održao sve do danas.

God. 1365. dolaze klarise u Kotor. Sredinom 16. st. samostan je bio kažnjen zabranom primanja podmlatka, vjerojatno zbog neke javne sablazni, i tako se ugasio.

Šibenik je također imao klarise, koje su došle 1391. Stotinu godina kasnije one prelaze na Pravilo sv. Benedikta.

U Nin klarise dolaze pred kraj 14. st. Taj je samostan živio do početka 16. st. kada je stradao od Turaka ili Mlečana.

U Krku su klarise započele svoj život najprije kao trećoredice koje su stanovale uz malenu crkvu Navještenja Marijina, početkom 16. st. Ovaj samostan živio je dosta dugo, a njegovo ukinuće uslijedilo je odmah nakon francuske okupacije Hrvatskog Primorja i Dalmacije god. 1806.

U Osoru je 1576. g. osnovan samostan sv. Marije Anđeoske koji se održao do 1743.

U Rabu je postojao samostan iz 1499. koji je pripadao redovnicama Trećeg reda sv. Franje, a tek 1926. prihvatile su Pravilo sv. Klare. Zbog strogoće Pravila nisu imale zvanja, pa su 1936. ponovno prešle na pravilo Trećeg reda, i pripojile se kongregaciji Školskih sestara sv. Franje u Mariboru.

Požegi i Iloku, a u Bosni i Hercegovini: u selu Vidošima, na Ukrini u blizini Lipnja, u Ljubuškom, u blizini Jajca itd.

KLARISE U HRVATSKOJ I BOSNI I HERCEGOVINI DANAS.

Danas na tlu Hrvatske i Bosne i Hercegovine klarise žive i djeluju u Splitu, Zagrebu, Požegi i Brestovskom. Samostani još uvijek nisu međusobno pravno udruženi u federaciju. Međusobno su povezani na razne načine, od izmjenjivanja pozdrava i darova, do međusobne materijalne i duhovne pomoći i susretljivosti.

Najstariji je samostan onaj u Splitu, osnovan 1308. O njegovu osnutku, kao i o posvećenju samostanske crkve postoje dva dokumenta koja donosi povjesničar Farlati u svome djelu *Ilyricum sacrum*. Prva samostanska zgrada bila je na obali, "na vratima rive". U 15. st., za vrijeme venecijanske uprave, samostan je premješten u jugoistočni dio Dioklecijanove palače. Kako je Split bio još uvijek pod venecijanskom vlašću, reforma cara Josipa (1782) nije zahvatila ovaj samostan. I kasnije, za francuske vladavine u Dalmaciji, samostan je ostao pošteđen jer se tada bavio odgojem djevojaka.

U 19. st. splitske klarise bile su primorane otvoriti školu. Bila je to prva osnovna škola za djevojčice u Splitu (1822), koja je kasnije postala i učiteljska škola. Sestre su također imale internat za djevojčice.

Najviše klarisa na našim prostorima koncentrirano je u Zagrebu

Požega

Kako je zgrada unutar Dioklecijanove palače bila pretijesna i na nezdravom mjestu, redovnice su, uz pomoć splitskoga biskupa Marka Kalodere, sagradile novu zgradu na Lučcu, na slobodnom prostoru izvan gradskih zidina, u koju su se sestre uselile 1883. g. Danas je to središte grada. U samostanu živi dvadesetak sestara, koje nastoje usred gradske buke i vreve biti oaza molitve i sestriinske ljubavi. Godine 1975. samostan je, pod vodstvom s. Marije od Presvetoga Srca, pokrenuo biblioteku asketsko-mističnih djela *Symposion* koja objavljuje djela klasika kršćanske duhovnosti, koja u našim knjižnicama zauzimaju povlašteno mjesto i dio su našega duhovnog štiva. Mnoge od nas crpile su nadahnuće za poziv klarise upravo iz te biblioteke, napose iz poezije i Autobiografije s. Marije. Osim ove duhovne hrane, splitske klarise pružaju i svakovrsku drugu okrepu svojim posjetiteljima. Njihova mala razgovornica mjesto je utočišta mnogih potrebitih. Godine 2008. splitske klarise proslavile su svoj veliki jubilej: 700 godina svojega postojanja. Još jedna posebnost ovoga samostana jest održavanje prigodnih duhovno-znanstvenih simpozija. Na čelu zajednice je Majka M. Suzana Muzuković.

Godine 1924. u splitski samostan ulazi djevojka Korneilija Murvar, po zanimanju učiteljica. Kao klarisa dobila je ime s. M. Stefana od sv. Križa. Bila je učiteljica novakinja i kao takva usmjerena na proučavanje Pravila i duha Reda i

njegovo vjerno obdržavanje u samostanu. Željela je osnovati novi samostan klarisa i tražila je načine i pomoć u ostvarenju svoje želje koju je smatrala Božjim nadahnućem. U ratnom vohoru 1944. našao se izlaz. Kako je grad Split bio neprestano ugrožen zračnim napadima, klarise su imale pravo ostaviti ugroženo mjesto i skloniti se drugamo. S. M. Stefana iskoristila je tu mogućnost te zajedno sa s. M. Koletom Jovanović, Zagrepčankom, otišla u Zagreb izložiti svoju želju zagrebačkome nadbiskupu, dr. Alojziju Stepincu. Nadbiskup je bio oduševljen istom zamisli i povjerio je sestre Milosrdnim sestrama sv. Križa na Vrhovcu. Dolaskom još dviju sestara iz Splita, s. M. Imakulate Kozina i s. M. Terezije Jurić, sestre su se nastanile u jednom dijelu franjevačkoga samostana u Samoboru, gdje su ostale do 1964, kada su se, kupnjom jedne stare vile u zagrebačkom predgrađu Mikulići, preselile u Zagreb. Kraj je bio pust, gotovo divlji, tako da su neke sestre za-plakale. Nastupilo je vrijeme teške gradnje klauzurnoga zida, samostana i crkve u kojoj su sestre sudjelovale svim svojim snagama. Godine 1978. iz zagrebačkoga samostana tri sestre Slovenke odlaze u Sloveniju, u Nazarje, u novi osnutak.

Danas u samostanu živi i djeluje 18 sestara. Najmlađa ima 20, a najstarija će 3. listopada navršiti 100 godina. Predgrađe je danas toliko napućeno da sada sestre žale za onom pustinjom od prije 50 godina. Sestre se u okviru skromnih mogućnosti bave proučavanjem sv. Klare i njezine karizme te svjedočenjem svojega poziva u susretima s raznim skupinama i pojedincima. Za vrijeme Domovinskoga rata zagrebačke klarise bile su uključene u mrežu klauzurnih samostana koje su međusobno povezali francuski skauti iz pokrajine Cluses, u svrhu dijeljenja humanitarne pomoći prognanicima, izbjeglicama i svima potrebitima. Uspostavljeni su mnogi lijepi i dragocjeni kontakti s dalekim prijateljima i našim sestrama. Na čelu zajednice je Majka M. Alojzija Bevanda.

Godine 1989. četiri sestre iz splitskoga samostana dolaze u BiH, u Brestovsko, kraj Kiseljaka, osnovati novi samostan. U životu ove male zajednice sestara sv. Klare obnovila su se čudesna i junaštva one prvobitne zajednice iz Svetoga Damjana u Asizu, kada je Gospodin obranio Klaru i njezine sestre

Sestarska zajednica u Brestovskom

Biti ogledalo drugima

Zajednica klarisa u Požezi je najmlađa

od očite pogibli za vrijeme pljačkaških i osvajačkih vojnih pohoda. U godinama posljednjega rata bilo je dirljivo čitati njihova pisma. Bile su nam svima na ponos. Mjesto i poslanje ovih sedam klarisa u Brestovskom veoma je važno i specifično. Svojom neposrednošću i jednostavnošću života uspijevaju stvarati prijateljstva, nove kontakte s ljudima različitih vjeroispovijesti i narodnosti. Na čelu zajednice je Majka M. Ivana Šuljić.

U godini Velikoga jubileja 2000. pet sestara krenulo je iz Zagreba u novu avanturu klarisa unutar one velike avanture koja traje već osam stoljeća. Godinama su sestre željele presaditi negdje karizmu sv. Klare, tražile su, molile i čekale. Na poziv požeškoga biskupa, mons. dr. Antuna Škvorčevića, spremno su se odazvale i uz duhovnu i materijalnu pomoć mnogih dobročinitelja i prijatelja uspjele zaživjeti u predgrađu Požege klauzurno-kontemplativni način života. Sestre žive vedro svoju svakidašnjicu koja još uvijek, i nakon 11 godina njihova postojanja, traži mnoga odricanja. Na čelu male sedmeročlane zajednice je Majka M. Pia Kozjak.

Jubilej 800. godišnjice utemeljenja Reda siromašnih sestara sv. Klare ponovno povezuje sve nas klarise da se povratimo svojim korijenima, da obnovimo našu duhovnu genealogiju i ponovimo ovdje i sada Klaru. Klaru koja danas nosi naše crte lica, koja ima naše sposobnosti i nedostatke, koja živi u našem vremenu i na našim prostorima i koja nam nadahnjuje nove zamisli i poziva nas uvijek na ono prvo iskustvo ljubavi u hodu za Kristom. Želimo da naš život bude vjerodostojan, evanđeoski, franjevački, bratski, ljudski, jer vjerujemo u snagu takvoga života. Tako nam pomogao Bog koji je svetoj Klari i njezinim sestrama obećao svoju vjernost i zaštitu riječima koje su urezane u grb našega Reda: *Ego vos semper custodiam* (Ja ću vas uvijek čuvati).

Kad sam došla na vrata samostana, sestre su mi rekle da poljubim pod. To je bilo prvi puta da sam se ja tako nisko sagnula... Bog je tako upotrijebio sve ono s čime sam svjesno ili nesvjesno ušla u samostan da zapravo na tome i dan danas gradim svoj život ovdje. Nisam postala netko drugi, ostala sam ja, rekao bi moj tata – “onaj stari cirkus”

- Razgovarala: **Biljana ACAN**
Snimke: **Klarise ZAGREB**

U godini u kojoj sestre klarise slave 800-tu obljetnicu svoga postojanja, razgovaramo sa sestrom M. Tarzicijom Čičmak, u Samostanu sestara klarisa u Zagrebu, koja već 20 godina ide stopama svete Klare na putu “silaženja”, kako to sama voli reći.

● Što je to u sv. Klari što tako privlači i nakon 800 godina?

Klara je cjelovito svoj život posvetila Bogu. Nije imala određeno vrijeme kad mu je služila ili obavljala neke vjerske dužnosti a onda imala neko vrijeme koje je samo bilo njezino. Sve što ona jest i što ima, što joj je Bog dao, stavila je na raspolaganje Gospodinu, a da ništa od svoje osobnosti nije izgubila! Ona je svoju ženstvenost tako predivno razvila. U njezinim pismima vidi se da je to žena koja je tako zaljubljena, ostvarena, voljena. Svaka žena želi biti voljena. Za njezinu duhovnost kaže se da odiše šarmom, u sebi nosi sklad. Ona ne govori toliko o služenju Bogu nego više o žarkoj želji za Bogom, o oduševljenju. Ima tako ženstveni rječnik. Janji Praškoj, koja je postala klarisom odrekavši se braka s njemačkim carem, Klara čestita: “Ti si izabrala zaručnika čija je ljubav zavodljivija, čiji je pogled sjajniji.” Kada govori o kontemplaciji, onda ističe “postavi svoje srce, svoju dušu pred to ogledalo”, misleći na Isusa Krista. Kao da hoće reći “poziraj” i “nastoj svu sebe izvana i iznutra nakititi” – tipično ženski izričaj, kao i “ogledalo” koje spominje. I ona želi da mi zapravo provedemo tolike sate pred tim “ogledalom.” Dakle, ni njezin rječnik, onaj ženski i plemićki, nije bio uništen već oplemenjen i prožet božanskim, unatoč tome što je bila tako

bijedno obučena u siromašni habit i bolesna gotovo cijeloga života. Poziva nas živjeti odnos s Bogom kao jedan žar.

● **Klara i Franjo živjeli su istinsko prijateljstvo. Što bismo mogli od njih naučiti u tom prijateljstvu muškarca i žene koje uvijek ostaje veliki izazov?**

Pada mi na pamet jedna srednjovjekovna slika koja prikazuje susret Klare i Franje. Klara je svečano obučena, a Franjo je prikazan s ranama. Kronološki gledano on tada nije imao rane, dobio ih je puno kasnije. Klara je na toj slici vrlo lijepa, ženstvena, a ispod njezine crvene haljine vidi se kostrijet. Mislim da je umjetnik htio reći da je Franjo u njoj vidio ženu koja je svu svoju ženstvenost darovala Kristu i on uopće to nije poželio uzeti, prisvojiti za sebe. A on je, rekoh, obilježen ranama. Klara je u njemu gledala onoga koji je Kristov zaljubljenik. Nije ni ona njega htjela prisvojiti za sebe. Možemo reći da su se njih dvoje jedno u drugo zaljubili jer, kako to drukčije objasniti? Klara nije bila samo oduševljena Kristom kojega je Franjo propovijedao, već i Franjom. Ipak je ona bila zaljubljena u njega i u vrednote koje je on živio, baš u njega samoga, ali bez one težnje da ga posjeduje. Isto tako i Franjo. On je, puno prije negoli su se susreli, čuo za Klaru i već je razmišljao, kako kaže pisac, da bi je "ugrabio" za Krista. Za svako istinsko prijateljstvo, pa tako i između muškarca i žene, bilo izvan bilo unutar redovništva, potrebno je pomiriti u sebi to muško i žensko i biti slobodan od težnje za posjedovanjem drugoga.

● **Živimo u vremenu u kojem je sve usmjereno na imanje i posjedovanje. Možete li nam malo približiti ideal siromaštva koji je tako oduševio Klaru i Franju?**

Ljudi su uvijek osjetljivi na svjedočanstvo života koji je blizak siromasima i raznim oblicima siromaštva. Ono što su Franjo i Klara učinili i što privlači ljude jest da su se spustili do čovjeka, kao što se Sin Božji spustio. Mislim da je važna ova riječ: *spustiti se*. Klara, dok je bila plemkinja, odvajala je hranu sa svoga stola i davala siromasima, ali time nije bila zadovoljna. Jer ona je plemkinja, i još su je više poštovali zbog toga što je činila. Franjo i Klara su htjeli da im ne preostane ništa ni u tom duhovnom smislu; to je ono spuštanje, da mogu reći: "Pa nemamo se čime hvaliti." Zaokuplja me misao da se mi klarise trebamo spustiti s trona na koji su nas drugi postavili uzdižući klauzurno-kontemplativne redove kao neki savršeni stupanj i oblik posvećenoga života ili čovječstva. Ne znam kako bi to trebalo izvesti. Mogu reći da mi i *Svjetlo riječi* pomaže da se o tome pitam. Vratiti

se na izvore ne žrtvujući bit. Mi ove godine slavimo, kažu, Klarino posvećenje, a ja bih rekla Klarino silaženje! Upravo mene osobno zaokuplja ta misao kao i silaženje Sina Božjega među nas. Trebamo tražiti taj put. To je ono što fascinira kod Majke Terezije, Charlesa de Foucaulda, Isusove male sestre Magdalene (meni su to dragi sveci); kako se to može učiniti u okviru franjevaštva? Dobro je u tome poslušati i ljude koji nisu redovnici, koji su posve drugačiji ili nam uopće nisu skloni. Što bi nam oni rekli? Oni često pogode u bit stvari.

● **Kako ste se Vi odlučili postati klarisa?**

Odrasla sam u obitelji koja nije prakticirala vjeru. Mama nam je u kući čitala Sveto pismo, živjeli smo kršćanske vrednote, ali roditelji jednostavno nisu išli u crkvu pa ni nas nisu tako odgojili. U svojoj četrnaestoj godini, nakon jednog susreta i razgovora sa sestrama milosrdnicama, koje su u momemu mjestu (Marija Bistrica), odlučila sam krenuti u crkvu. Te iste godine primila sam prvu svetu pričest i krizmu, i išla na duhovnu obnovu kod sestara milosrdnica u njihovu Kuću maticu u Zagrebu. Tamo sam doživjela ljepotu redovničkog života. Osobno svjedočanstvo sestara, razumijevanje koje su pokazale prema nama mladima, njihovo prijateljstvo i spremnost na suradnju oduševilo me kao i lijepa atmosfera koja je među njima vladala. Nisam o tome previše razmišljala, nego je u jednom trenutku djevojka koja je spavala u našoj sobi rekla: "Cure, je l' bi vi mogle tako živjeti?" I ja sam odgovorila: "Ja bih to mogla, ja to hoću." Nakon završene osnovne škole donijela sam definitivnu odluku da odem u samostan. Otišla sam u Osijek gdje su sestre milosrdnice imale kuću za pripravnice koje idu u srednju školu. Kroz to vrijeme polako sam otkrivala i ovakav način redovničkog života u klauzuri. Privlačilo me to poniranje u dubine, nisam si to mogla drugačije objasniti osim "da je to to." Počela sam se više interesirati za ovakav način života i poradila sam na tome da pronadem klarise. Nakon završene srednje škole, i još jedne godine kandidature kod sestara milosrdnica, donijela sam odluku stupiti u red sestara klarisa i to ovdje u Zagrebu.

● **Kako baš za klarise?**

Pa, iako sam čitala Malu Tereziju za vrijeme školskog odmora, karmel me nije privlačio. Vrlo brzo sam upoznala Franju i Klaru. Oduševili su me oboje, premda su različito živjeli.

● Što je to što Vas je u njima tako oduševilo?

Pa, ono prvo što sam uočila bio je način na koji je Franjo onako dramatično skinuo odjeću sa sebe i rekao: "Ja sad imam Oca na nebesima!" Volim tu dramatičnost, tu potpunu lišenost. Baš kao i kod Klare, to njezino oduševljenje za Franju i njegovu poruku. Ona jednostavno nije znala drugačije. Pobjegla je. Imala sam tada 15 godina dok sam o tome čitala. Jedan svećenik je rekao: "Nemojte o Franji i Klari tako govoriti mladima, baš i nisu ovime najbolji primjer." Ali mene je oduševio taj njihov bunt. Nisam tada mogla znati njihovu dubinu. Samo sam znala da su radi Krista tako postupili. Mene je u romanima i filmovima uvijek oduševljavalo junaštvo, i to je možda jedna crta koju sam prepoznala kod njih.

● Je li bilo teško donijeti takvu odluku?

Da, teško sam je donijela... jer nisam znala što me zapravo čeka. Predosjećala sam da je to jedno nestajanje. Što će od mene preostati, što ću postati kad se ja zatvorim? I bojala sam se tog koraka, ali baš to sam odlučila: živjeti kao Franjo i Klara. I željela sam Bogu sve dati, ali nisam znala što sve to znači. A kad sam došla ovamo, na vrata samostana, sestre su mi rekly da poljubim pod. To je bilo prvi puta da sam se ja tako nisko sagnula. Činilo mi se da to moje spuštanje tako dugo traje. Sva sam se zažarila i rekla sam si: "To spuštanje će biti tvoj život, to tebe čeka." Spuštanje u dubinu, ili spuštanje s prijestolja koje sam si ja izgradila. Moram reći da sam se iznenadila, jer sam naišla na život u samostanu koji je tako ljudski i pun slobode, u kojemu osoba, ako je pozvana, može razviti sve svoje sposobnosti i talente. Nije bilo one zarobljenosti koje sam se bojala. Bog je tako upotrijebio sve ono s čime sam svjesno ili nesvjesno ušla u samostan da zapravo na tome i dan danas gradim svoj život ovdje. Nisam postala netko drugi, ostala sam ja, rekao bi moj tata – "onaj stari cirkus."

● Koje su ljepote i teškoće takvog života?

Meni osobno, a vjerujem i svakoj sestri, ono što nam se može dogoditi kao lijepo u jednom danu jest iskustvo zajedništva. Istina, lijepo je to kad se zajedno nađemo na ručku, molitvi, kad nisi sama, kad se zajedno složimo oko neke stvari. Ali to nije ono što pod time mislim. Kad susrećemo vlastitu krhkost, kad se zaista očituju naše različitosti i kad mi kroz humor, dosjetke i rasprave doživimo da smo sestre, e to je ono što je najljepše. To su neki povlašteni trenuci. Mi jesmo svakodnevno zajedno, ali ono što se pamti i što znamo zapisati u našu kroniku jest kad se zajedništvo baš dogodi!

A teško je sve ono što je tome protivno. Kad god smo sebične, kad sudimo jedna drugu, nepovjerenje, neprihvatanje, kad ne nastojimo zblžiti se i stvarati odnose. To je ono što jedan dan ili život čini težim. Ni same sebi tad ne budemo lijepe. Ali u takvim trenucima osobno se pitam: "Pa tko bi mene prihvatio kao ove sestre?" Osjećam zahvalnost zajednici kad mi sestre dopuste da mogu biti drugačija, ne toliko u pozitivnom smislu. Ili ako ja to dopustim drugoj sestri. Poslije takvih trenutaka znaju odnosi biti bolji jer problem jedne sestre uvijek je i problem svih nas.

● Što za Vas znači život u klauzuri?

Meni osobno život u klauzuri je poput života djeteta u majčinoj utrobi gdje mogu živjeti "simbiozu" s Bogom i sa svakim čovjekom. S jedne strane to je život radi jednog dubljeg iskustva Boga, zato sam došla ovamo i to je nešto što svakoga dana želim njegovati, iskusiti i podijeliti s drugima. Klauzura nas ne otuđuje od ljudi. Mi smo ovdje prinuđene

živjeti ono što je bitno u čovjekovoj egzistenciji. Ja osobno tako bih voljela putovati, toliko toga vidjeti i naučiti. Ne samo ja, znam da i svaka moja sestra. Nije normalno tako se zatvoriti i svega se toga odreći; nije to prirodno jer čovjek je biće kretanja, druženja. Ali ima nešto zbog čega mi to činimo. Kad se čovjek svede na minimum kretanja, kontakata, kad se ograniči prostorno, on je usmjeren na bitno. Jednostavno se susreće sa samim sobom, s onim što čini tako teškom ljudsku egzistenciju. E, to je ono na što mislim kada spominjem "simbiozu" sa svakim čovjekom. Zato kad nam netko dođe, stvarno ga mogu razumjeti. Ljudi su tjeskobni jer nemaju čime uzdržavati obitelj, nemaju posao, nisu shvaćeni, prihvaćeni. To su problemi koje susrećemo i mi u klauzuri, susrećem samu sebe zapravo. Eto zašto je klauzura važna. Svede me na jedan minimum mene same da bih se bavila ne toliko sobom, nego da bih dopustila Gospodinu da uđe u život mene ovakve kakva jesam sa svim mojim slabostima i da on tu zauzme svoje mjesto. Klauzura stoga nije bijeg ni zaštita nego znak i kao takva je potrebna. Nije nipošto cilj nego sredstvo i stvar je nutrine.

● Kako mi koji nismo odabrali takav način života možemo čuvati tu unutaraju klauzuru?

Mislim da ovdje svaki čovjek treba naći odgovor za sebe. Za nas klauzura nije jednom zauvijek uspostavljena struktura, iako je u našoj kronici točno zapisano kada se to dogodilo. Ali mi se svakodnevno moramo opredjeljivati za tu unutaraju klauzuru, jer i u našem samostanskom životu ima toliko toga što nam odvlači srce. Franjo je rekao: "Duša je pustinjak, a tijelo je pustinjakova ćelija." I kako se mi krećemo, uvijek je u nama ta pustinja u kojoj se susrećemo s Bogom, ali u kojoj i patimo, u kojoj smo žedni, osamljeni. To je klauzura koju čovjek uvijek nosi. Potrebno ju je sačuvati u sebi i s time ići među druge. Bez molitve klauzura nema smisla.

● Što je za Vas molitva?

U trenucima kad sam sama, volim doći pred svetohranište i sjesti na klupicu. Tada, u tom stavu, ništa ne govorim, ništa ne molim, a znam da je to molitva. Jednostavno tu sam

iza tog obećanja može ostati samo jedna hladnoća. Taj osobni susret s ljudima obogaćuje i moj život. Mi nemamo često takvih susreta i svaka osoba koja mi dođe jako me se dojmi, zapamtim je i važna mi je bez obzira tko je. Da, ljudi su potrebni mjesta gdje se mogu susresti s drugom osobom.

● **Jedna Vaša zajednica nalazi se i u Brestovskom. Kako vidite poslanje klauzurnih zajednica u Bosni i Hercegovini u izgradnji povjerenja među ljudima?**

Znam da naše sestre koje tamo žive grade jako lijepe odnose s ljudima različitih vjeroispovijesti i narodnosti. Mislim da za sredine poput Bosne i Hercegovine klauzurne zajednice moraju doista razmišljati i pronaći vlastiti put. Njihovo poslanje, kao i svako drugo, mora spontano proizlaziti iz njihova načina života. Ukoliko postoji povjerenje, dijalog, duboko prihvaćanje unutar samih zajednica ali i šire, između samostana, kao i unutar Reda, onda se može govoriti i o poslanju. Kada u zajednici gledamo fotografije drugih klarisa ili čitamo nešto o njima, uvijek sudimo: "Joj, gle, ove imaju kraće habite; joj, ova ima tri čvora na kordi; ove imaju labaviju klauzuru; one pak imaju neke druge konstitucije..." U opasnosti smo da ih osudimo da one baš nisu u potpunosti klarise jer nemaju sve one elemente koje smo mi zamislile da bi trebale imati. Kad to nadidemo i počnemo uviđati da te sestre imaju tako duboku duhovnost i žive duboke odnose (a ima tako divnih svjedočanstava u svijetu klarisa), tada možemo na jedan neupadljiv način utjecati i na društvo. Možda bismo mogle pružiti ljudima malo iskustva samoće. Ne moramo kopirati Taizé ili "duh Asiza", ali možemo puno naučiti od tih iskustava. Francuske klarise odlaze provesti nekoliko dana u budističkom samostanu i tako upoznavati njihov molitveni život; jedna talijanska zajednica osobito moli za pravoslavne; sestre u Bejrutu imaju dirljiva iskustva kada su se u njihovom vrtu znale sukobiti kršćanska i muslimanska vojska, a one su skočile među njih i zaustavile sukob.

Klauzurne zajednice bi u područjima i okolnostima kakve nalazimo u BiH morale razmišljati i o arhitekturi samostana. Da imaju prostore za susrete, gostoprimitstvo, za pružanje mogućnosti iskustva samoće, tišine, molitve s ljudima različitih vjeroispovijesti. Mi ovdje, kao samostani, moramo biti povezani i ne toliko izdaleka promatrati jedni druge. Tada se mogu planirati koraci zbližavanja s onima koji su drugačiji.

● **Kako Vama sv. Klara na tom putu ostaje nadahnuće?**

Klaru ne doživljam kao sveticu kojoj se molim, ona mi je ideal jer je prije svega duboko kršćanka. Kada se pitam kako dalje, ili gdje je moje mjesto u našem Redu, ona me poučava i približava Isusu. Zapravo ja sam kršćanka preko nje i tako izgrađujem svoju nakalemljenost na Isusa Krista. Zanimljivo je kako je ona u svojoj zajednici uspostavila pomirenje između sestara različitog podrijetla, a dolazile su i iz međusobno suparničkih gradova, koja su međusobno ratovali. Sva ta neprijateljstva bila su u njezinoj zajednici pomirena. Mislim da to nije stvar njezine finoće ili drugih osobina koje je itekako imala, već je bila prožeta evanđeljem. I njezine sestre su dopustile biti prožete evanđeljem. Zar je važno jesam li ja iz Asiza ili Perugie, jesam li plemkinja ili ne? Mi smo sestre u Isusu Kristu. U tome je svježina njezine poruke. Kaže se: "Klara je učiteljica života", ne samo samostanskog, već učiteljica življenja. A za ljude koji nisu vjernici ona može biti svjedok da se može biti sretan u sebedarju i izgrađivanju odnosa s drugima.

pred Gospodinom. Mogu reći da taj stav i ta moja gesta ne bi ništa značili da nema ljubavi. Za mene je molitva u konačnici ljubav. Čak i molitva za drugoga, nije to samo neko dobro djelo. Kada se stvarno obvežem moliti za nekoga, nastojim tu osobu zavoljeti. Ima raznih problema s kojima nam ljudi dolaze. Važno je u molitvi ne tražiti rješenja za njih, ne suditi niti stvarati planove s Bogom za njih. Naša molitva mora biti slobodna od osuđivanja. Molitva za drugoga je ljubav i preobražava i moje srce. Najčešće se kaže da je molitva razgovor s Bogom. Ali razgovor je samo jedan dio. Jer kad se osobe ljube, ne razgovaraju uvijek. One mogu satima biti jedna uz drugu, a da ne govore. To je jedan protok ljubavi, davanje i primanje ljubavi, ali ne mora uvijek biti razgovor u strogo smislu te riječi, osobito ne verbalni. Mi na našem dnevnom redu, kada se sve skupa zbroji, imamo oko sedam sati molitve, a dogodi se da u jednom danu ja zapravo samo 5 minuta istinski molim.

Današnji svijet možda ne pogoduje molitvi, susretu s Bogom, sa samim sobom i s drugim čovjekom. Onomu koji živeći u svijetu ne pokušava oponašati život kontemplativnih redovnika, sam svijet postaje molitvenik. Za molitvu se čovjek treba izboriti.

● **Mnogi Vam ljudi dolaze na razgovor. Kakav poziv Bog po njima upućuje?**

Ljudi uistinu k nama ne dolaze da im pružimo neko rješenje. Oni znaju da mi nismo mjesto za to. Nekada nam dođu s takvim problemima da mislim: "Pa, Bože, zašto je k nama došao kad ima stručnjaka, svećenika?" Jer uopće se ne smatram kompetentnom da im pomognem. Ali onda shvaćam da oni niti ne traže našu kompetentnost ili rješenja, već da im je važno da ih se sasluša. I to, opet naglašavam, bez jednog osuđivanja ili moraliziranja. Ljudi ipak negdje duboko u sebi znaju što je dobro ili nije. Možda tada nisu spremni učiniti određeni korak, i mi nismo tu da ih na nešto prisilimo, već da ih saslušamo. U svijetu ima puno stručnjaka i ustanova koje rješavaju razne probleme, ali čovjek ipak traži osobni susret. Ne toliko s njegovim problemom nego s njegovim bićem, da se osjeti da je voljen i da je nekome drago kad ga vidi, da mu ponudimo da se odmori i udalji malo od svoje teške svakodnevice, da sjedne malo i popije čaj, kavu. Mislim da je to važnije čak i od same molitve jer se molitvom znamo ograditi od ljudi. Olako možemo reći: "Molit ću za tebe", ali

Bibliografija o svetoj Klari

NA HRVATSKOM JEZIKU:

- PIETRO BARGELLINI, *Cvjetići sv. Klare*, Cavtat 1968.
- TOMA ČELANSKI, *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, Split 1979, (hr. pr. Damjan Damjanović).
- GIAMBATTISTA MONTORISI, *Klara Asiška učiteljica života: Poruka Franjevačkih izvora*, Zagreb 1993.
- Sa svetom Klarom: razmišljanje i molitva*, Vijeće franjevačkih zajednica, Zagreb 1993.
- Sveta Klara i naše vrijeme*. Radovi Simpozija u prigodi 800. obljetnice rođenja sv. Majke Klare (1193-1993.), Split od 7. do 9. listopada 1993. Kačić (Split) XXVI/1994.
- MARIJAN DOMINIK KOVAČ, *U ozračju sv. Klare*, Split 1995.
- MARY ST. PAUL, *Odjevena radošću: Životopis svete Klare*, Zagreb 2003.
- MILAN LONČAR (priredio), *Sveta Klara Asiška: Pisma uz jubileje (1193-1253-2003.)*, Mostar-Zagreb 2003.
- MARIJA OD PRESVETOGA SRCA, *Zaručnica Kralja Slave*, Split 2003.
- MARKO SEMREN, *Franjevaštvo u spisima Klare Asiške*, Sarajevo-Zagreb 2006.
- MARKO BARTOLI, *Klara Asiška*, Samostan sv. Klare & Laudato d.o.o., Zagreb 2009.
- PIERRE DHOMBRE, *Klara Asiška (strip)*, Samostan sv. Klare, Zagreb 2010.

NA STRANIM JEZICIMA:

- M. CARNEY, *The First Franciscan Woman. Clare of Assisi & Her Form of Life*, New York 1993.
- M. ERASMI, *Chiara d'Assisi. La fecondità storica di un carisma*, Padova 2008.
- G. BOCCALI, *Santa Chiara sotto processo. Lettura storico-spirituale degli Atti della canonizzazione*, Porziuncola, Assisi 2002.
- C. FRUGONI, *Una solitudine abitata. Chiara d'Assisi*, Editori Laterza, Roma-Bari 2006.
- C. VAIANI, *Francesco e Chiara d'Assisi. Analisi del loro rapporto nelle fonti biografiche e negli scritti*, Milano 2004.
- C. PAOLAZZI, *Francesco per Chiara*, Milano 1993.
- J. DALARUN, *Francesco: un passaggio. Donna e donne negli scritti e legende di Francesco d'Assisi*, Viella, Roma 1994.
- J. LE GOFF, *L'uomo medioevale*, Roma-Bari 1993.
- M. P. ALBERZONI, *La nascita di un'istituzione. L'Ordine di S. Damiano nel XIII secolo*, Milano 1996.
- Chiara d'Assisi. Atti del XX Convegno internazionale della Società Internazionale di Studi Francescani. Assisi, 15-17 ottobre 1992*, Spoleto 1993.
- C. G. CREMASCHI, *Chiara d'Assisi. Un silenzio che grida*, Edizioni Porziuncola, Assisi 2008.
- Federazione S. Chiara di Assisi delle Clarisse di Umbria-Sardegna, *Chiara d'Assisi e le sue fonti legislative. Sinossi cromatica*, Edizioni di Messaggero, Padova 2003.
- Federazione S. Chiara di Assisi delle Clarisse di Umbria-Sardegna, *Chiara di Assisi. Una vita prende forma. Iter storico*, Edizioni di Messaggero, Padova 2005.
- Federazione S. Chiara di Assisi delle Clarisse di Umbria-Sardegna, *Il Vangelo come forma di vita. In ascolto di Chiara nella sua Regola*, Edizioni di Messaggero, Padova 2007.
- C. A. TIGNALI, *Guella prudente follia d'amore: Pensiero cristologico di Chiara d'Assisi*, Edizioni Biblioteca Francescana, Milano 2004.